

SZAKDOLGOZAT

NÉMETH ADÉL
gyógypedagógia

Kaposvár
2022

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógia Szak

**JUTALMAZÁS ÉS BÜNTETÉS ISKOLAI
ÉS OTTHONI KERETEK KÖZÖTT**

Belső konzulens: Tóth-Szerecz Ágnes
egyetemi tanársegéd

Készítette: Németh Adél
AU1MU3
nappali tagozat

Tanszék: Gyógypedagógiai Tanszék

Kaposvár

2022

A jutalmazás és büntetés az a két nevelési módszer, melyekkel nap, mint nap találkozunk valamilyen formában, sőt mi magunk is alkalmazzuk őket. Szakdolgozatomban ezt a két nevelési módszert és ezek különféle változatait vizsgáltam meg, különös tekintettel az elsődleges és másodlagos szocializációs színtereken, vagyis családi és iskolai körülmények között zajló használatukra.

Mint minden témának, úgy ennek is megvan a maga szakirodalmi háttere, így dolgozatomban első felében a szakirodalmi háttérrel tartottam foglalkozni, melyet kiegészítettem saját gondolatokkal. Ennek folyamán először érintettem a nevelés és motiváció témáját, azon belül is magát a motivációt jártam körbe, majd a motiváció mellé beemeltem a tanulás és motiváció összefüggését. Ezzel kapcsolatosan minden ehhez kapcsolódó szakirodalom kiemelte, hogy a pedagógusok milyen nagy hatással vannak a tanulók tanulási motivációjára, ennek okán ezt is fontosnak véltem megmagyarázni, valamint saját tapasztalatokkal is kiegészíteni. Ezen belül érintettem a pedagógusok különböző tanórákon használt módszereit, továbbá érintettem a pedagógustársadalmat veszélyeztető kiégést is, mely jelenségről napjaikban egyre többször hallani, és mellyel kapcsolatban már több kutatás is készült. Az intézményi szocializációs színtér mellett kiemelkedően fontosnak tartottam a családi háttér fontosságát is, és a család hatását a tanulási motivációra, mert a család, mint elsődleges szocializációs színtér, nagyon fontos szerepet tölt be egy gyermek életében. Egy gyermek tanulási motivációjára ezen belül nem csupán a szűkebb család van hatással, hanem a tágabb család is, és a családtagok nemcsak pozitív, hanem negatív hatást is gyakorolhatnak a motivációra. Ezzel kapcsolatban készült kutatás is, melyben a különböző szülői hatásokat vizsgálták. Kiderült, hogy az egyik legfontosabb, hogy a szülő olyan tanulási környezetet alakítson ki, melyben jelen van az autonómia és a segítségnyújtás is. A motiváció érintése után áttértem a fő témámra, a jutalmazás és büntetésre, mely témát igyekeztem ugyanúgy a lehető legjobban körül járni.

A jutalmazás és büntetés témáján belül először a jutalmazást, és annak különböző módszereit vizsgáltam meg. Ennek kapcsán kifejtettem, mely szocializációs színtéren találkoznak a gyermekek először a megerősítés, jutalmazás első formáival, kiktől is jönnek ezek a megerősítések, és hogy mindez az érintett gyermekekre milyen hatással van. Ebből kiindulva áttértem az intézményi körülmények (óvoda, iskola) között megjelenő jutalmazási módokra, és közben saját óvodai és iskolai tapasztalataimat is beemeltem. A nevelési intézményeket érintve fontosnak tartottam különbséget tenni az óvodában és iskolában történő jutalmazások között, mert az iskola, kötöttebb közegeként már más jutalmazási formákat kíván. Lényegesnek tartottam

megemlíteni azt is, hogy a jelenleg legifjabb generáció, az Alfa-generáció már ugyancsak más megerősítést igényel, melynek oka az okoseszközök megjelenése. Az ehhez a nemzedékhez tartozók ingerküszöbe az előző nemzedékekhez képest sokat változott, melyet fontos figyelembe venni, és az alapján motiválni a tanulókat.

A jutalmazás fogalmának magyarázata után a jutalmazás eszközeit vizsgáltam meg, melyek közül hármat (szóbeli jutalmazás, tárgyi jutalmazás, élményalapú jutalmazás) emeltem ki, továbbá kifejtettem, melyik milyen formákban van jelen, és melyik rendelkezik a legnagyobb motivációs erővel. Ezt követően a jutalmazáshoz kapcsoltam annak hatásait is, mely lehet pozitív, valamint negatív is, függ az adott gyermek életkorától, valamint nemétől is.

Ezután következett a büntetés, mint nevelési eszköz. Ahogy a jutalmazással kapcsolatban, úgy itt is kifejtettem több szaktekintély gondolatait a büntetéssel kapcsolatban, érintettem a büntetés fogalmi háttérét, valamint eszközeit, melyek közül a verbális és fizikai büntetési módokat emeltem ki. Az érintett büntetési módoknál megfogalmaztam a hatásokat is, amiket a gyermekekre gyakorol otthoni, valamint iskolai környezetben, továbbá érintettem a generációk közti különbségeket is, melyek különösképpen a büntetéshez való hozzáállásban mutatkoznak meg. A büntetés hatásával kapcsolatban leírtam saját élményeimet, valamint véleményemet is, melyek reflektáltak a témában szakértők által megfogalmazott gondolatokra.

Dolgozatom gerincét a témához kötődő kutatás tette ki, melynek bevezetéseképpen kifejtettem a két szocializációs szintér képviselői közötti nézetkülönbségeket, melybe bevontam a pedagógusok nevelési eszköztárának korlátait, melyből sok probléma eredeztethető napjainkban, illetve azt is, hogy sok szülő nem a gyermeket, hanem a pedagógust vonja felelősségre abban az esetben is, ha a gyermeke okot adott a büntetés kiszabására. Ehhez a részhez is megfogalmaztam saját tapasztalatokat és véleményt, hiszen szakdolgozatom írásakor már magam is tanítottam, és szereztem némi tapasztalatot.

Kutatásomban az Alfa-generációs gyermekeket nevelő szülőket, illetve az ezt a nemzedéket tanító pedagógusokat vontam be, így ennek okán elengedhetetlennek éreztem az Alfa-generáció bemutatását, ezen belül azt, hogy általánosságban mi a jellemző rájuk, miben mások, mint az őket megelőző nemzedékek, és ennek pontosan mi az oka.

Ahhoz, hogy tisztább képet kapjak a témáról, két kérdőívet készítettem a kutatásomhoz, melyek közül az egyiket pedagógusokkal, a másikat szülőkkel töltöttem ki. A kutatásban érintettem olyan kérdéseket, melyek arra fókuszáltak, hogy a tanítók, illetve a szülők milyen jutalmazási és büntetési módszereket alkalmaznak a nevelés során, valamint melyiket milyen gyakorisággal

használják. A kutatás elemzése során egyértelműen kiderült számomra, hogy a pedagógusok és a szülők módszerei között alapvetően nem lehet kiugrónak mondható eltéréseket tapasztalni. Ami eltéréseket tapasztalni véltem, azok a két szocializációs szintér közötti különbségek miatt alakulhattak ki. Az is kiderült számomra, hogy a hiedelmekkel ellentétben a szülők többsége valójában nagyon szívesen teret enged a pedagógusoknak, ha az iskolai nevelés kerül a középpontba. A pedagógusok egy része viszont ennek ellenére úgy vélekedik, hogy kontroll alatt vannak, és még akkor sem alkalmazhatnak bizonyos módszereket a nevelésben, ha arra valóban megvan az okuk. A kontroll ebben az esetben a fegyelmezési módszerekre vonatkozik, melyeket célszerű a pedagógusoknak megválogatniuk. A jutalmazást tekintve viszont nagyon sok lehetőség áll rendelkezésükre, melyek hatására nem csupán a tanulók, hanem a szülők is pozitív kapcsolatot tudnak kialakítani egy adott tantestület tagjaival.

Ami a mégis felmerülő konfliktusok megoldását illeti, a legjobb megoldás véleményem szerint a pedagógusok és szülők közti rendszeres kommunikáció, mely létrejöhet fogadóórák vagy akár iskolai rendezvények alkalmával is, melyekbe a pedagógusok bevonják a szülőket. A különböző kommunikációs lehetőségek kihasználása nélkül a szülők és a pedagógustársadalom nehezen fogja megérteni egymást, ezért erre a jövőben célszerű nagyobb hangsúlyt fektetni. Azonban ez településtípus, és iskolatípus függvénye is.

Összességében úgy vélem, hogy a kutatás kapcsán felmerülő kérdésekre sikerült választ kapnom, ugyanakkor tisztában vagyok azzal is, hogy a kitöltők nem feltétlenül adtak őszinte válaszokat annak ellenére, hogy a kérdőívek kitöltése anonim módon zajlott. Ennek ellenére bízom benne, hogy sikerült releváns információkat gyűjtenem a témában, és ezek segítségével meg tudtam válaszolni a nem csupán bennem, hanem sok más emberben felmerülő kérdésekre, legyen szakember vagy laikus az illető.